

Bir yaşanmışlığı, bir gerçeği, bir yanılsamayı, bir konuyu kısaca varolan herşeyi fotoğrafla hikayeleştirme...
Kameraların teknolojik gelişkinliğinin artmasının ve basılı iletişim araçlarının kitleleşmesinin yarattığı bir gerçeklik...
İnsanlığa karşı işlenmiş suçların, ya da inanılmazların bir kanıtı, güçsüzlükte güçlü olmanın bir dili...

FOTO HABERCİLİK

İrlanda

© Coşkun Aral

Inanılması güç, inanmak istemediğimiz ya da gerçekliğini reddetmeye uğraştığımız bir durumla karşılaştığımızda, sırtımızı yasladığımız bir deyim devreye girerek bizi kurtarır; "Gözümle görmezsem inanmam!"

Fotoğraf inanmayı kolaylaştırıcı, bir anı insan bakışı gerçekliğinde sunabilen yegane araç. Gazeteyse, insanı çevresinde olan bitenle ilişkilendiren, yaşadığı dünyanın parçası yapan, haber ileten ve haber toplayan başka bir araç. Bu iki aracın 1920'lerde biraraya gelişyle biçimlenen ve ivme kazanan fotohabercilik salt mali bir yatırım ya da kaynak değil, düşüncelerin, görüşlerin, tasarımların yanısıra idealizmin ve coşkudan üzüntüye kadar farklı çoğu duygulanımın da yer aldığı bir bütün. Sadece sözcüklerin kullanıldığı bir anlatım kullanmanın bakışı ve yandaşı olabilirken, değiştirilemez

bir gerçek etkisiyle fotoğraf sözcüklere göre daha güçlü ve tarafsız. Kendine bakını bir yanda hikayeye görsel olarak bağlarken, diğer yanda empati yaratarak özdeşleşilen bir kimlik bulunmasını sağlar.

Bir haberi oluşturmada madalyonun her iki yüzündeki hikayeye dikkatlice bakmak, tarafsızca gerçeği sunmak ya da söylemek önemli ve zordur. Fotohaberci salt haber yapan değil, haberi tıpkı bir tarihçi tarafsızlığında kaydeden, kaydettiklerinin doğru kullanılıp kullanılmadığının peşinde olandır. Dünyanın heyecan verici yerlerinde dolaşabilir ya da yerel bir yayında, yaşadığı kentin tüm hikayesini anlatabilir. Fotohaberci olmanın anlamı başkalarının yapmadığı, yapamadığı, yapamayacağı biçimde "o anda, orada" bulunmaktır, yaratıcı olmaktadır; bazen uzun ve tuhaf çalışma sa-

atleridir; haberin yetişmesini sağlayacak son anın gerilimini taşımak, rakip fotoğrafçılarla mücadele etmektir; yolculuğa vakit bulamadan çalışmaktır; 10 kg'ı aşan ağırlıktaki ekipmanı vücut dengesini kaybedinceye kadar, saatler boyunca taşımaktır. Bazen karanlık odanın kokusundaki cazibe, bazen de tanıklıklarınız, kaydettikleriniz ya da yaşadıklarınızdır bu mesleği çok cazip ya da çok itici yapan.

Fotohaberciliğin en önemli kaynağı insan. Spordan moda, politikadan, savaşa, sıradan insanlardan, en ünlülere, sıradan yaşamlardan uçlardakine kadar alabildiğince geniş bir yelpazesi var. Acı, korku, dehşet ile bunlara neden olan şiddet, savaş, içsavaş, açlık, terör, ırkçılık, ihtilal, doğal felaket, hastalık her zaman en önde gelen, en çok ilgi gören konular.

Meslek aşkı,

© Ali Öz

Fotohaberciliğin Öncüleri

Fotohabercilik günümüzde yerini hareketli görüntülere bırakmış gibi görünse de fotoğrafın "bir anı yakalama" özelliği yaklaşık 150 yıla yakın bir süredir "gerçeklik"e ilişkin fotoğraflarla iletişimin etkin bir yolu olarak kullanılmakta. Savaş da bir gerçeklik. Aslında bir amatör fotoğrafçıyken, Kraliçe Victoria'nın isteği üzerine kraliyet fotoğrafçısı olan Roger Fenton, yine Kraliçenin isteği üzerine, 1853'ten beri süren Kırım Savaşı'nı görüntülemek üzere Kırım'a gitmişti.

Fotohaberciliğe heveslenenler rahat uçak yolculukları, bol kazanç, kısa yoldan ünlü olma hayalleri kurabilirler ama...

Bir yük vagonu ve dört attan oluşan arabasını Balaklava'da boşalttığında 1855 Mart'tı. Bu bir savaşın fotoğraflarla görüntüye dönüşmesini sağlayacak ilk çalışma olacaktı.

Fenton ve asistanı Marcus Sparling bir ay içinde cephede çalışmaya başlamışlardı bile. Kırım savaş alanları alabildiğine engin düzlüklerdi. Fenton'un fotoğraflarında da sıkıcı, sö-

Levent Öztürk'ün meslek aşkı,

© Ali Öz

nük, renksiz, ifadesiz görünüyorlardı. "The Valley of Shadow of Death" (=Ölümün Nefesi Vadisi) adlı siperden ailesine yazdığı 24 Nisan tarihli mektupta Fenton, toz bulutunun yoğunluğu nedeniyle hiç bir şey göremediklerini, çalışma koşullarının zorluğunu

Ustasının Gözüyle...

Coşkun Aral'ın bakışıyla fotojurnalizm nedir, fotojurnalist kimdir?

Kısaca gazete fotoğrafçılığı. Ancak Internet nedeniyle, elektronik gazetecilikte veya dergicilikte, fotoğrafın biçimi, teknolojsi değişince bu isim basın fotoğrafçılığı olarak nitelenebilir. Gazete de sonuçta bir basın aracı olduğuna göre fotojurnalizmi, kısaca basın fotoğrafçılığı diye tanımlayabiliriz. Mesleğe başladığımdan beri nedense ülkemizde fotomuhabirliği olarak geçer. Muhabir, evrensel tanımlamasıyla görüşme yapan insan demek. Halbuki, basın fotoğrafçısı, salt fotoğrafla görüşmeyi biraraya getiren biri değil. Tarihsel bir misyonu üstleniyor; bir görsel tanık. Tanık olduğu olayı bir gazeteciye, bir muhabire, bir yazara oranla daha kalıcı hale getirmek çabası içinde. Teknolojinin vermiş olduğu olanakla anı durduruyor; belki de tarihe mal olacak dünya tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri olarak hissedilecek bir olayın görsel tanığı, üstelik bunu belgeleyen insan. O zaman bu insana "photoreporter", "reporter"ın fotoğrafla uğraşanı demek daha uygun olur. "Reporter"ın Türkçe anlamı haberci, photoreporter = fotohaberci.

Haberli fotoğraflaştırmakla, fotoğrafı haberleştirmek arasında bir fark var mı?

Biraz tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan çıkar tartışmasına benziyor. Çektiğiniz fo-

toğraf, çekerken durduğunuz an, insana ilişkin bir konu içeriyorsa haber fotoğrafı oluyor. Bakış açınız, mesleğinizi algılama biçiminiz, birikiminiz, yeri geldiğinde yaptığımız görsel tanıklığı haber fotoğrafı haline dönüştürebiliyor. Çünkü salt olayların içinde, olayları görüntüleyen kişi değilsiniz. Yeri geldiğinde de siz olayı gündeme getirebiliyorsunuz bakış açınızla, beyinsel birikiminizle, fotoğrafta görünür kıldığımız yansımalarla, görsellikle. İşte yeri geldiğinde bir olay içinde haber fotoğrafı çekilir, yeri geldiğinde de çekilen fotoğraftan bir haber elde edilebilir.

İkinci bakış, bir ölçüde belgesel çalışmaları da kapsıyor, her belgesel çalışma haber fotoğrafı olabiliyor mu?

Kullanım yerine, alanına göre değişebiliyor. Birikiminiz, yansıttığınız görüntü veya kaydetmeyi düşündüğünüz konu evrensel bir tema, güncel bir te-

Coşkun Aral

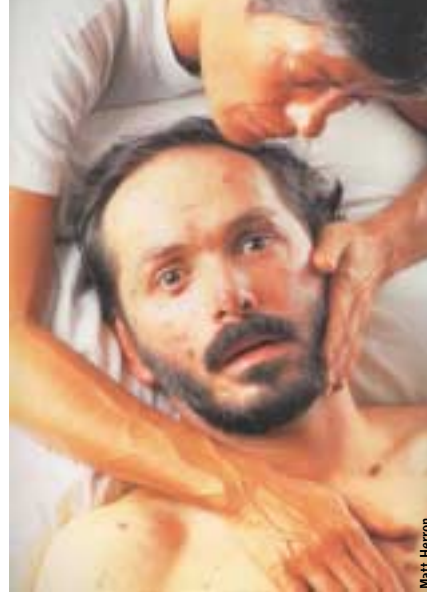
© Serpil Yıldız

ma içeriyor ve toplumu birinci dereceden ilgilendiriyorsa niye olmasın? Karşımızda duran çam ağacının şu anda fotoğrafını çekmemin haber olmasını sağlayan bir anlamı yok. Sadece bir belgesel fotoğraf oluyor. Ancak çam ağaçlarının en uç dallarındaki titreşimin bir deprem habercisi olduğu yolunda bir tez varsa ve o anı görüntülüyorsam, bunun haber değeri olabiliyor.

David Turnley

ve bazen iyi bir çekim açısını, salt tehlikeye bu kadar yakın oldukları için istemeden nasıl değiştirmek zorunda kaldıklarını anlatarak yakınıyordu. Fenton'un bu çalışması iki yıl sonra

Math Herron

bir sergi ve albümle kamuoyuna duyurulacak ve o güne dek görülmemiş bir ilgi toplayacaktı.

1857'de Sivastopol'un düşüşü James Robertson, 1860'da Afyon Savaşı

Titreşimi yakaladığınız an mı yoksa onun altına yazılan yazı mı yaratıyor haberi?

Titreşimi yakaladığımız an olması gerekir. O da sadece uçları flu çam fotoğrafı oluyor işte! Deprem sırasında New York'ta Manhattan'da gökdelenin sadece tepedeki dairelerinin titreşmesi gibi. Çam şu anda karşımda olduğu için bu örneği verdim. Her şeyde yapılabilir; önemli olan fotohabinin birikimi, bakışı.

Fotohabiciliğin tarihsel süreç içinde ana hatlarıyla önemsedığınız noktaları, olayları neler?

Mesleğe başlarken kendime idol seçtiğim basın fotoğrafçıları var. Öncelikle Türkiye'de vardı. Ustam Ergin Konuksever, yine ustam Ara Güler. Daha sonraki yıllarda birlikte çalıştığım Gökşin Sipahioğlu. Üçü de gördüğüm, tanıdığım, çocukluğumda okuduğum, baktığım dergilerde, gazetelerde Türk basın fotoğrafçısı kimliğiyle, gerek bulunduğumuz coğrafya, gerek komşu coğrafyalarda, dünya coğrafyasında hem fotoğraflarıyla hem yazılarıyla farklı konularda habercilik yapmışlardı. Dünyaya açıldığım dönemde -ki Türkiye'de 1980'lere dek, o kadar bağlantımız da yoktu dünyayla- kafamızda kalan sayılı fotoğraflar vardı. Vietnam Savaşı sırasında çekilen bazı fotoğrafları, sürekli gazetelerde kullanıldığı için artık tanınır hale gelen çok ünlü, klasik fotoğrafları hatırlıyorum. Kimlere ait oldukları sonra araştırarak öğrendim. Henri Cartier-Bresson'u, Robert Capa'yı böylelikle tanıdım. Sonraki dönemlerde basın dünyasında fotoğraflarıyla tanınan yüzlerce fotoğraf ustasını, 1800'lerin, 1900'lerin usta isimlerini fotoğraflarıyla tanıdım. Bazı fotoğraflardan bilinmeyen, tanınmayan fotoğrafçıların tarihe mal olan tarihsel tanıklıklarını hatırlıyorum hâlâ. Gerçekten önemli bir misyon. Gerçi bu misyonu tarihin ilk çağlarından beri insanoğlu yapmaya çalışmış. Osmanlı'da gördüklerine tarih atan insanlarımız var, vak'a-i nüvis dediğimiz, tari-

hi olayları kaleme alan, gravürlerini yapan insanlar var, minyatürcüler var. Geçmişe gittiğimiz veya dünyaya baktığımız zaman ilk mağara resimlerinden, rönesansın artık fotoğraf gibi tanımlanabilecek o olağanüstü şaheserlerine kadar, mesleğin daha büyük ustalarının imzaları karşımıza çıkıyor. **Fotohabicilik, fotoğrafın doğuşuyla adı olmaksızın var aslında. İnsanlık kısa sürede kendisinden başlayarak, doğadan mimariye kadar olan pek çok alanda, bir etkileşime aracı olarak kullanıyor fotoğrafı. Kırım Savaşı'nın, Amerikan İç Savaşı'nın görüntülenerek, albümler aracılığıyla kamuoyuyla buluşması ve yarattığı o etki, o güç... İçeriğin, görüntünün etkileyciliğini artırmasıyla mı fotoğraf haber olmaya başlıyor?**

Kendi görüşümü söyleyeyim. Gariptir, dünyada fotoğraf sanatı ilk olarak gezi fotoğraflarıyla ortaya çıkıyor. Fotoğraf makinesinin ilk kullanımı ve hemen ardından tarihsel tanıklıklarla savaşlar gündeme geliyor. O yüzden o savaşlardaki o görsel tanıklığı ilk fotohabicilik diye niteleyen bir kesim de var. Amerikan İç Savaşı, ardından sömürge ülkelerdeki mücadeleler, yaşam biçimleri... Fotohabiciler, dünyanın farklı bölgelerindeki olan biteni bilmeyen, duymayan, yaşamayan insanlara aktarma görevini de üstleniyor. Savaş bir insanlık gerçeği. Ne yazık ki uzağında olan insanlar hiçbir zaman içinde yaşananları tam olarak anlayamıyorlar. Yeri geldiğinde kışkırtıcı olabiliyorlar. İşte o yüzden, savaş bölgelerinde görev alan fotohabicilerin, bu misyonu hemen üstlenmiş olmaları gerekir. Görülmeyen bir gerçeğin sadece duyularla, sadece kelimelerle ifadesi anlamını da, vurgusunu da daha zayıf kılıyor. Bir Vietnam Savaşı'nın Amerikan kamuoyunu ve dünya kamuoyunu nasıl etkilediğini biliyoruz. Bir önceki dönemde, Fransa'nın Çin Hind'i'nde yaptıklarının fotoğraflara yansımaları var, İkinci Dünya Savaşı'nda çekilen fotoğraflar var. Tüm bunlar bir

Felice Beato tarafından görüntülenmişti. Amerikan İç Savaşı 1861 yılında patladığında "American Journal of Photography" editörü bir yanda cep heden fotoğraflar görmek ihtirasını dile getirirken diğer yandan da bu işin tehlikelerinden ve zorluklarından söz ediyordu. Mathew Brady bu dileğe kulak veren ilk fotoğrafçı oldu. Yola çıkarken savaşın sadece birkaç ay süreceği beklentisindeydi. Bu nedenle 22 kişiden oluşan bir ekip ve gezici bir karanlık oda oluşturdu. Masrafların tamamını kendisi karşılıyordu. Savaşta fotoğraf çekmek kolay değildi; malzemelerin taşınmasındaki güçlükler, cephe içinde olmanın getirdiği zorluklar, fotoğrafın kendi özelliğinden kaynaklanan önemli sıkıntılar vardı. Brady dört yıl süren savaş boyunca 3500'den fazla fotoğraf çekmişti çekmesine ama 100 bin doları aşan harcamaları yüzünden de iflas etmiş, hatta adı bir banka soygununa karışmıştı.

gerçekle, kamuoyunda ne kadar etkili olunduğunun göstergesi. Bir habercinin, bir gazetecinin cep hede duygularını ifade yöntemi, ifade biçimi, seçtiği vurgulayıcı kelimeler, cümleler çok önemli. Ancak bir tek fotoğrafla çok daha güçlendirilebiliyor bu. O yüzden zaten ilk kullanım alanları savaşlar olmuştur. Gariptir ki, savaşlar fotoğrafın haber değerinin artmasındaki etkisi kadar, dünyadaki ilaçlardan tutun üstün teknolojiye varıncaya dek bir sürü buluşun da ortaya çıkmasına aracılık etmiştir. Savaş çıkartmak isteyen güçler, haklılıklarını ortaya koymaya gayret ederler -kendi kamuoylarının desteğini almak önemli, çünkü savaş ciddi maliyeti olan bir olgu- ve kendilerini destekleyen güçleri ikna etmek için her türlü yöneme başvurulur. Ama ortadaki tablolar bütün gerçekliğiyle yansıtılsa -ki bu hiçbir zaman sözlerle olmaz- fotoğraf çok daha güçlü, daha etkili oluyor. Bütün bunlar mesleği yeri geldiğinde savaş fotoğrafçılığıyla özdeşleştirdi ama, Türkiye'de ve dünyada savaş fotoğrafçılığına, daha doğrusu fotohabiciliğe ilginin artmasının sebebi; savaş haberciliğinin, savaş fotoğrafçılığının adeta kahramanlıkla özdeşleştirildiği bazı Hollywood çalışmaları veya bunlara ilişkin onları kahramanlaştıran yazılar, röportajlardır. Ama sadece olayın bir sayfası bu, mesleğin bir sayfası. Çünkü bir haber fotoğrafçısı var olan, haber değeri olan her şeyi görüntüleyebileceği gibi haber değeri olacak her şeyi görüntüleyen insan, kendi bunu yaratan insan. Bu da bir birikimdir. Bugün ustalarımıza baktığımız zaman, çoğu insan William Eugene Smith'i İkinci Dünya Savaşı fotoğraflarıyla tanır ama Smith'in tiyatrocun sevgilisine ilişkin portre çalışması da var, kobay farelerinin yaşamlarına ilişkin fotoğrafları da var, Minamata'da kurşun zehirlenmesinden ölen balıkların aile yaşamları da var. İspanya'da köylülerin cenaze törenleri sırasındaki zılgıtlarını, yaşamlarını o kara atmosferi yansıtan fotoğrafları da var. Tabii ki savaş fotoğrafları çok da-

Çocuk ve güvercinler

© Ali Öz

ha vurucu, çünkü zor. Bu işi sürekli yapan insanların aldıkları risk çok fazla olduğundan, toplum tarafından daha ayrıcalıklı gibi görünüyorlar. Bilinmesi gereken şu ki savaşlar kadar savaşlara neden olacak ortamlar da yine fotoğrafçılar tarafından ele alınıyor, o ortamlarda yaşayan ve yaşamayan her şey malzeme edilebiliyor.

Sizce ideal fotohaberci tanımı nedir? Ne tür insanlar fotohaberci olabilirler?

Önce bir bakış gerekiyor; bu bir yetenek olabilir. Büyüdüğünüz ortama da bağlı; sanatçı bir aileden geliyorsanız alışık olduğunuz bir şeydir grafik. O göz kadrajının içini dolduracak kontrastları bulmak bir birikim işi, bir olay içinde uygulamak bir

başka birikim işi. Sanattan kopamazsınız, sanatçı olmayabilirsiniz ama sanat estetiğinizin olması gerekiyor. Renkleri bilmeniz; siyah beyaz olsa bile, o kontrastı bilmeniz gerekiyor. Tarihi bilmeniz gerekiyor, yaşadığınız coğrafyanın içinde tanıklığını yaptığınız yaşanmışların, görseleğe nasıl yansıtılacağını hesaplamamız gerekiyor. Hiç de çok basit değil deklanşöre basmak. Çok yönlü olmak gerekiyor. Zaten bu misyonu yüklenmiş olduğunuz zaman kalıcısınız meslekte ve bu mesleğin emekliliği yok.

Fotohabercilikte hazırca bir kişilik yerine emek harcamayı göze almış, fotoğrafı yaşam biçimi edinmiş bir kişilik mi söz konusu?

Acılardan mutlu oluyoruz diyemem, ama bu görevin getirdiği haz belki bir doktorun yaşadığı kadar, belki de bir doktordan daha fazla. Çünkü hayat kurtarıyorsunuz, vermiş olduğunuz mesaj o olaylardan ders alan her insanın, bir toplumun, bir bölgenin, bir devletin, bir coğrafyanın geleceğini etkileyebiliyor. Bazılarının alabileceği boyutları görüyorsunuz, saptıyorsunuz ve yansıtıyorsunuz. Örneğin açlık; çok kişi aç kalmaz, sadece tercih ettiği şeyleri bulamadığı için az yer, ama hep çevresinde yiyebileceği birşeylerin varolmasının getirdiği bir güvence içindedir. Ramazanda sabah güneşin doğuşuyla akşam batışı arasında kalan süre birşey koymuyorsunuz ağızınıza, ama biliyorsunuz ki akşam iftar var. Tuz gereksinimini alıyor beyniniz, şekeri alıyor, karbonhidratı alıyor. Bu açlık değil. Gerçekten açlık yaşamış bir insanın yüz ifadesi, vücudunun değişimi, kafasından geçenlerin eyleme dönüşme hali; bunlar korkunç işte! Buna tanık oluyorsunuz. Böyle bir olayla karşı karşıya gelmemesi için insanları uyuracak bir çalışma, bir eylem yapıyorsunuz. Burada eylem, zamanı durdurma. Açlığın o anını durdurma. Etyopya'da kuraklığa endekslene günden gelen açlıklarda çekilen fotoğraflar vardır. Geçtiğimiz yıllardaydı, bir akbaba kemikleşmiş, sıtmadan karnı şişmiş bir çocuk -ölmek üzere galiba- yanbaşımda dururken. Böyle bir fotoğraf çok kişiyi harekete geçirebiliyor. Bazı insanlar yardım için elini uzatıyor, bir başka insan grubu benzerini yaşamamanın önlemlerini almaya başlıyor. Bir tek görüntü bu.

Fotohaberci olarak haber peşindeyken, fotoğraf çekerken vücut kimyası nasıl değişiyor, etkileniyor?

Zamanı durduran bir misyonunuz var. Diyelim ki, bir itfaiyeciyim, her an elimde kovam, öncelikle yangının sönmesi için çaba göstermeye hazır insanları harekete geçiren ilk eylemi yapmak isterim. Fotohabercinin fotoğrafla yaptığı iş bu. Her yerde

Hava korsanı

© Coşkun Aral

Deprem çocukları, Gölçük

© Ali Öz

Deprem

© Ali Öz

17 Ağustos depreminde, yaşam dürtüsü acılara baskın gelirken (solda), bazı sevinçler hiç yaşanmadı (üstte).

Brady ve adamları savaşın her alanından, hem Kuzey hem de Güney'den yaklaşık 7000 fotoğrafla dönmüşlerdi: savaş alanları, cepheler, askerler, yaralılar, hastaneler, harabeler, limanlar, gemiler, demiryolları... Bir savaş-

ta, bir savaşın arkasında olan herşey... Aslında görüntüler sıcak savaş anlarına ilişkin izleri taşıymıyordu; o günün fotoğraf teknolojisi zamanın çok hızlı aktığı bu denli hareketli manzaraları yakalamaya yetmiyordu.

Fotohaberciliği Canlandıran Buluşlar

Resimsel baskıların ortaya çıkışı ve olgunlaşması da fotoğrafın bulunuşuyla hemen hemen aynı dönemdedir.

olmak isteriz, başkalarının kaçtığı yerlere koşarak gideriz. Böyle bir durumda vücut metabolizması da normal insanlar gibi değil elbette. Açlığın olduğu yerde sadece aç kalmayı göze almakla ilgili değil. Bunu yaparken adrenalin dengeyi zaten başka insanlardan ayrıcalıklı duruyor. Bir haz değil; o korkuyu elbette yaşıyorsunuz, Bir He-man, bir Superman değilsiniz. Ağladığınız zamanlar oluyor, kustunuz zamanlar oluyor, karabasanların bastığı zamanlar oluyor, gece yatağınızdan sürekli hopyayarak kalkıyorsunuz çünkü tanık olduğunuz olaylar başka insanların ancak fotoğrafını ya da filmi gördüğü anlar ve siz bunu sürekli yaşıyorsunuz. Salt silahlı savaşlar değil, açlığın olduğu, tayfunun olduğu, depremin olduğu yerlere gidiyorsunuz. İnsanların sadece bir bölgede, belirli bir zamanda, bir veya birkaç kereye mahsus, o olağanüstü grafiğin en uç noktalarını siz arıyorsunuz dünyada. Oralara gitmek için çaba gösteriyorsunuz. Bu bir felaket tellallığı değil; kesinlikle bundan zevk alınmıyor, ama insanlara bunu gösterip bir sonraki aşamanın olmamasına çaba gösteriyorsunuz.

Fotoğraf çekerken neyin, nerede, nasıl kullanılabileceğini öngörebiliyor musunuz?

Haber fotoğrafçısı olduğunuz zaman dünyadan kopuk olamazsınız. Gidişatların nelerle sonuçlanacağını eğilimlere bakarak kestirebilir hale geliyorsunuz. İyi bilmeniz ve izlemeniz gereken 2000 yıllık yazılı bir dünya tarihi var. Bu yaklaşıkyla, hep farklı açılardan çekiyorum. Muhammed Ali Clay için "kelebek gibi uçar" denirdi, biz de nesnenin, konunun etrafında sürekli mekan değiştirerek çekim yapıyoruz. Etik olarak kimseyi yönlendirmiyorsunuz, sadece varolanı çekiyorsunuz. Onun için bile sürekli hareket lazım. Bir öldürme anı ile karşılaştığınızda engel olma ya da "bunu yapma" deme hakkınız yok, hiç bir olayda yok. Akışın bir parçası oluyorsunuz, görünmez kılınan bir yapınız oluyor; hem var, hem yoksunuz. Teknolojiyi çok iyi bil-

meniz lazım. Örneğin güçlü bir roketin çıkışı anını 1/2000 örtücü hızıyla alabiliyorsunuz ama doğru yerde değilseniz, roketin atılma anında oluşan sıcaklık nedeniyle kavrularak ölebilirsiniz. Coğrafya, mekan çok önemli. Çok fotoğraf var; bir savaşta mısınız, yoksa savaştan arta kalan bir zamanlar lüks olan bir binada mı? 5 yıl önce bölgenin en pahalı binası. Roketlerden delik deşik olmuş, şimdi içinde bir adam yaşıyor, ne kadar yaşlı biri... Yanında, kafes içinde bir kuş görünüyor.... Bir çocuk! Sabra katliamı sonrası. Katliama rağmen ayağında patikleri, üzerinde donuyla bir çocuk, ama onun yanında maskeli bir adam... Bunlar uçak kaçırma fotoğrafları... Hani bazen sorarlar ya fotoğraf mı çekersin, yaralı mı taşırsın? İşi bırakıyorum, taşıyorum. Yaralı taşırken çekilmiş bir fotoğrafım bir Arap dergisinde çıktı. Olayın sonuçta hep insan olduğunu, insana endeksliliğini, savaşın da barışın da güzelliğinin de, sevginin de aşkın da estetiğinin de her şeyin insan beyni tarafından yaratıldığını, hayata geçirildiğini farkediyorsunuz ve uğraşınız da; onu yeri geldiğinde birebir, yeri geldiğinde olabilecek bütün boyutlarını hesaplayarak aktarmak oluyor. Salt savaşlar değildir haberciliğin teması; dünyada bir habercinin, bir fotohabercinin gidip yaşadığı yerlerdeki hem güzellikleri hem mutlulukları, yeri geldiğinde hem acıyı, hem şiddeti objektifinden yansıtabilmesi... Bu işi sevdiğiniz süreçte bu işin sınırı yok, emekliliği yok. Yeri geldiğinde içgüdüler sizi götürüyor, yeri geldiğinde de daha önce aşılmış izlerden gidiyorsunuz.

Günümüz fotohaberciliğine ilişkin hareketli görüntülerin ve müdahalelerin artışı bir kesime fotohabercilik ölüyor mu diye sordururken, diğer kesime de bu kadar karmaşanın içinde fotoğrafın hâlâ en etkili haber aracı olduğunu söylüyor.

İkinci görüşü benimsiyorum. Birincisi müdahale zaten var, art niyet olduktan sonra zaten engellenemez. Fotomontaj fotoğraf çıktığından beri her

zaman gündemde. Müdahaleler sayısal yöntemlerle ve bilgisayar desteğiyle yapıldığı zaman belki daha rahat, daha kolay aldatılabilir. Yine de fotohaberciyeye her zaman ihtiyaç var. Bu bir tanıklık meselesi. Bazı dezavantajlar oldu meslekte. Birincisi fazla arz oldu meslektaşlar arasında; piyasaları etkiledi bu. Artık iş bulamaz hale geldik. Çok varlıklı bir kesim, özellikle bu mesleğin dünyada bir güç, bir sükse olmasıyla harekete geçti. Daha önemli, daha ayrıcalıklı olma sevdasına giren yüzlerce binlerce genç, bu meslekte harcamalarının sınırsızlığını kullanarak, kalite gözetmeksizin piyasaya girdi. İkincisi, Türkiye'de olduğu gibi, haber fotoğrafları, fotoröportajların değerleri veya değer yargıları değişmeye başladı. Bir fotoröportajçı için, bir haber fotoğrafçısı için olağanüstü sunumlar yapan Life dergisi yayın hayatına son verdi, benzeri dergiler azaldı. Paris Match gibi bir dergi bile geçmişte sayfalarının %80'ini fotoröportajlara ayırırken, günümüzde sadece insanların ilgisini çekecek "showbiz" veya bizde magazin diye nitelenen ünlülerin yaşamlarıyla, onların fotoğraflarına sayfa ayırmaya başladı. Bazı sorunlar yaşadık, yaşıyoruz, yaşayacağız ancak günümüzde hangi koşulda olursa olsun haber fotoğrafçılığı vardır, var olacaktır. Müdahaleler bir etik sorun yaratmadığı sürece teknolojiyi tabii ki kullanırım, tabii ki çektiğim fotoğrafı bulduğum bölgeden ajansıma veya yayınlayacak dergiye göndermek için günlerce, zaman zaman aylarca sürecek uğraş yerine, bilgisayar desteğiyle, sayısal bir cihazla birkaç saniyede doğrudan yayınlanabilir hale getirebilirim. Bu da bir sorundu geçmişte. İnandırılmaz zorluklar yaşayan yüzlerce fotoğrafçıdan biri de bendim. Tutuklanıyordum. Ciddi paralara mal oluyordu fotoğrafın gönderilmesi çabası. Şimdi bir cep telefonuyla, bir bilgisayarla bunu rahatça yapabiliyoruz. Ama dediğim gibi olumsuz müdahaleleri kullanan meslektaşlarımız olabiliyor. İnsan yaşamına, belirli meslek etiklerine ters olmadığı takdirde

Metin yerine resimlere öncelik veren ilk haftalık dergi 1842'de yayınlanan "The Illustrated London News" idi. Bu dergiyi çok çeşitli ülkelerden çok sayıda dergi kısa zaman aralıklarıyla izledi. Her ülke kendine özgü resimlerle süslenmiş dergiler üretiyordu. Yüksek hızlı rotatif baskı makineleri sayesinde her sayının tirajı yüzbinini aşılıyordu. Görüntüler ahşap kalıplarda çizim ya da boyamayla elde edilen taslaklardı. Ahşap oyucular sanatçı değillerdi ama çok yetenekli teknisyenlerdi. 19. yüzyıl ortalarındaki dergilerde basılan çok az sayıda ahşap oyma, fotoğrafik kaliteden yoksundu.

William Fox Talbot'un, fotoğrafın negatiften pozitifte dönüştürülmesini, basılabilir ve kopyalanabilir olmasını sağlayan yöntemi geliştirmesi, resimsel baskıların yayıncılıkta kullanımına olumsuz bir etki yapmakla birlikte, resimselliğin yarattığı biçimsel estetik okuyucu için hâlâ çok çekiciydi. Ah-

şap oymalara alışmış okuyucu kitlesini de fırsat gören editörler, gazetecilikte başarılı olduklarına inandıkları bu görsellik işleyişini değiştirmek için acele etmiyorlardı. Baskı geleneksel yollarla yapılıyor ve kabartma bloklar şeklinde hazırlanan ahşap oymalar metin baskılarında kullanılan teknikle basılabilir hale getiriliyordu. Aynı yıllarda "halftone" (=yarı tonlama)'un bulunuşu fotoğrafı olduğu gibi basmayı olanaklı kıldı ve resimsel dergilerde büyük bir devrim yarattı. Kesinlikle kusursuz bir buluştu ve 1839'dan beri süregelen gelişmeler arasında en önemlisiydi. Bir yanda kuru tabakalar, esnek filmler, bütün renklere duyarlı duyuraklar, daha az kusurlu objektifler ve küçük taşınabilir kameralar daha çabuk, daha kolay ve daha önce hiç olmadığı kadar çeşitli konuda fotoğraf üretebilmeyi sağlarken, diğer yanda yarı tonlama işlemi, kitap, dergi ve gazetelerde sınırsız miktarda, üstelik de

oldukça ekonomik yollarla fotoğraf kullanımını olanaklı kıldı. Haber fotoğrafçılığının tüm ekonomik sistemi, yarı tonlama işleminin bu piyasaya girişiyle değiştirildi. Ancak değişim hızı beklenenin çok altındaydı.

Gelişen teknolojinin küçülttüğü ve geliştirdiği makinelerle hareketi yakalamak olasıydı artık. Hareket ve kendini bir başkasının yerine koyarak görebilmenin fotoğraftaki birleşimi Batılı resimli dergilerin hem yayıncıları hem de okuyucuları için çok cazibeliydi. Almanya, Fransa, Birleşik Devletler ve Britanya'nın tamamı 1928'den beri varolan, en çok satan gazete ve dergileriyle böbürlenir olmuşlardı. "The Berliner Illustrierte Zeitung"un haftalık satışı 2 milyona ulaşırken, Life dergisinin 1936'da yayınlanan ilk sayısı 466 bin sattı. İnsan bakışı gerçekliğinde görüntüler sunabilen fotoğraf, insanları sıradan yaşamlarından çıkararak, insanlığın neler olup bittiğine ilişkin

de çok şiddetle karşı değilim. Ancak onları haber fotoğrafları olarak niteliyorum. Deneysel ya da başka bir tür fotoğraf denebilir. Tabii ki makinelerin avantajları geçmişe oranla çok daha fazla. 25 yıl bu işi yaparken iki-üç makine, dokuz-on objektif, bir makinenin ağırlığı kadar flaş taşımanın sonucu, belfitüğü, omurga eğriliği, taban çökmesi, kırıldak parçalanması gibi bir sürü sorun meslek hastalığı olarak çıktı ortaya; hepsi bende var. Şimdi tek makine ve olağanüstü bir buluş olan zoom objektifle, hatta sayısal kameralarla herşey çok farklı. Sayısal kameralarda muhteşem görüntüler, çok minik bir makine sayesinde çok kaliteli görüntüler alabiliyorsunuz.

Sayısal kamera kullandınız mı?

Kullanmadım, çünkü daha cep telefonunu bile doğru dürüst kullanamıyorum. Kullanmayı isterim ama o terminolojiyi pek anlayamıyorum. Öğreten biri olursa denerim açıkçası. Ama dedim ya, özünde fotoğrafta ne müdahale, ne de mizansen yapma hakkımız var.

Gördüğünüz görüntüyle, çekerek gösterdiğiniz görüntü arasında farklılıklar olabiliyor mu?

İnsanlar buldukları ortamda, buldukları koşullarda farklı görmeye alışmışlar. Size göstermek istediğim şeyi, bugünkü gereksinimleriniz doğrultusunda, siz farketmeyebilirsiniz. Olaya bir basın fotoğrafçısı gözüyle baktığımda, benim fotoğraflarımı kullanan bir dergi, bir gazete hangi ülkenin koşullarını hedefliyorsa ona uygun çekmem lazım. Çok ilgisiz bir açıdan baktığımda ters tepebilir veya değeri olmayabilir veya gözardı edilebilir. Bazı şeylerin olumlu veya olumsuz biraz da öncüsü olmamız gerekiyor. Olumsuzluğu bugün Türkiye'de görüyoruz işte! Her gün ciddi gazeteler bile, arka sayfalarının bir bölümünü bir binlikli bayana ayırıyor. Ön tarafta da mutlaka yine

küçük bir erotik fotoğrafla cazibeli hale dönüştürüyor kendisini. Nedeni, içinde yaşadığımız toplumun cinsellikle ilgili, henüz olgunlaşmamış bazı içgüdülerinin ön planda olması veya onlarla satış yapmaları. Şimdi, ben bunu yapar mıyım? Hayır yapmıyorum, ama gazetem yapıyor. Sansasyon meselesi. Bütün çocukluğumuzda da, şimdi de, hep büyük, insanları etkileyici, kamuoyunu yönlendirici, çok kişinin bahsedeceği, öğreneceği, konuşacağı konuların peşinde koşmayı düşünmüşüzdür. Biraz çocuksu bir bakış. Oysa olgunlaşmış bir haberci mantığıyla baktığımızda; temel ilkelerimiz, bulunduğumuz

Kuzey Irak

© Coşkun Aral

coğrafyanın insanını bir üst aşamaya daha kolay adapte edebilecek haber öncülüğünü yapmamızı gerektiriyor. Toplumdaki kontrastları verirken, çelişkileri verirken bir fotohaberci olarak da bazı şeyleri yansıtabiliriz. Salt deklanşörü tuşlayıp, sadece bizim arzu ettiğimizi değil, sizin ihtiyacınız olanın yanında bizim arzu ettiğimizi de vermek önemli. Çevre kirliliği mi söz konusu? Toplum duyarsız ve bu konuda hiçbirşey yapmıyor mu? O zaman her tarafı çöplük haline dönüştürmeye çalışıyoruz. Bu defa en olumsuz uçlarını insanlara, adeta cezalandırır

gibi sunmak gerekiyor. Yapacaklarınızın sonucunda böyle olacaksınız deyip belki bir dehşet tablosuyla cezalandırabiliriz, bazılarını başka bir bölgede olanla bitenle hatırlatabiliriz. Ama bütün bunları verirken, o fotoğrafın yanbaşındaki açıklayıcı başlıkla, resimaltı tonlamalarıyla dozu iyi ayarlanmalı. Ciddi bir iş fotohabercilik, gelişigüzel ve bu işi bilmeyen insanlara bırakılacak bir iş değil.

Mesleğinizde dünya görüşü ne kadar etkili?

Kendinize özgü bir dünya görüşü oluyor, başka dünya görüşlerinden de elbette etkileniyorsunuz; sonuçta dünyada yaşıyorsunuz. Yaşadığımız toplum, başka toplumlar, bunların yaşam biçimleri, buldukları coğrafyalar, o coğrafyadaki yaşamışlık... Bunlar hep etkiliyor sizi, ama size ait özgün bir bakış oluşuyor; belki de en mükemmel bakış bu, çünkü siz fotohaberci olduğunuz zaman dokuya iniyorsunuz. Plazalarda yerçekiminden arındırılmış ortamlarda değilsiniz, bizzat yerçekimi sizi o dokuların içine sokup çıkarıyor. Salt yazan bir insan olsanız, belki duyumlarla yetinebilirsiniz ama işin içine görsellik girdiği zaman farklı oluyor.

Fotohaberci olmaya çalışan ya da bunu hedefleyen genç kuşağa önerileriniz neler?

Öncelikle fotohaberciliğin gerçekten evrensel bir meslek olduğunu bilmeleri lazım. Mesleğin "önemli insan", "varlıklı insan" olmak için araç olmadığını bilmeleri lazım. Bu uğraş insanlığı ilgilendiriyor. En mükemmelini, en doğrusunu yapmak için daha çok uğraşmak, yapılanları izlemek, görmek, bunlardan yola çıkarak özleştirilmesini yapmak, dünyayı çok iyi tanımak lazım. Bu alana sadece ilgi duymak başarmak için çok yetersiz bir ölçü. Gerçekten birikim sahibi olmak gerekir; boş bir insanın yapacağı bir meslek değil.

Galata - İstanbul

© Ali Öz

başka deneyimler edinmesine olanak veriyordu. Bu sayede "öylesine" bir araç olmaktan çıkıp kültür taşıyıcısına, yaratıcısına dönüşüyordu.

Ülkemizde Fotohaberciliğin Doğuşu

Bu yazıyı hazırlarken Seyit Ali Ak'ın henüz piyasaya sürülen "Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Fotoğrafı 1923-1960" adlı kitabından edindiğim bilgilere göre fotohaberciliğin ülkemizdeki doğumu oldukça sancılı olmuş. Osmanlı'da izinsiz ve sansüresiz fotoğrafı kitap ya da gazete yayını ancak II. Meşrutiyet'in ilanından sonra gerçekleşebilmiş. 1 Eylül 1908 tarihli "Millet", Sultan Abdülhamid'in portre görüntüsünü yayınlayan ilk gazete. O dönemde 30 kadar resimli dergi olmakla birlikte, sadece Servet-i Fünun, bazen koyu bir edebiyat bazen de magazin yoğunluklu içeriğiyle fotoğraf yayınlayabilen tek dergi olarak yaşamını 40 yıl sürdürmeyi başarmış. Derginin sahibi Ahmed İhsan o günün koşullarında ülke dışından getirttiği malzeme ve insan gücüyle, amatör fotoğrafları yayınlamış, kaliteli röportajları gerçekleştirebilmek için fotohabercilik mesleği-

nin temellerini atmaya çalışmış. Görevlendirdiği fotohaberciler, "Türk-Yunan Savaşı", "Kerbela ve Bağdat", "Alman İmparatoru'nun İstanbul-Kudüs Gezi-si" konularında çalışmış, kendisi de "Osmanlı Anadolu Demiryolu Hattı" ve "Rodos-Kudüs-Suriye" konulu fotoröportajları yapmış.

Kurtuluş Savaşı'nın yaşandığı yıllardaysa çok sayıda gazete ve dergi yayınlanmış ama fotoğraf basabilen tek gazete Anadolu basınından milli mücadele yanlısı "Yeni gün". Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkemizdeki gelişmeleri yabancı basın dışında dünyaya duyuracak az sayıda fotohabercimiz var. Ankara'da Cemal Işıksel, İstanbul'da Namık Görgüç fotohaberciliği gerçek anlamda meslek edinen öncüler.

Son Söz

Fotohabercilik elbette burada irdeliklerimizle sınırlı bir alan değil. Ülkemizde pek bulunmuyor ama dünyada konuyla ilgili, yayınlanmış yüzlerce kaynağa erişmek olası. Dünya gelişen teknolojiye paralel olarak fotohaberciliği sorguluyor. Fotohaberciliğin geleceği ya da ne zaman biteceği, günümüzün en çok tartışılan konularından biri. Medyatik olma ve medyayı izleme

ilgisi devam ettiği sürece görüntüyle insan arasındaki ilişkinin değişmesi olanaksız gibi. Ancak her gün biraz daha küçülen ve çılgınca hızlanan dünyada fotohabercinin bugünkü varoluş gerekçeleri bir gün ortadan kalkarmı bilinmez. Bunca karmaşık ve hızlılık içinde bir anın en yalın, en kalıcı anlatımını sağlayan bir dilden, yani fotoğraftan vazgeçmek hiç de kolay olmasa gerek.

Ülkemizin iki fotohabercisi Coşkun Aral ve Ali Öz de bu görüşü paylaşan fotoğraf emektarları. Fotoğraflarıyla ve düşünceleriyle dergimize yaptıkları katkı bizim için çok anlamlı.

Belki de bir deyiimi konumuza uydurarak söylemenin tam zamanı; "Fotoğraftan al haberi!"

Serpil Yıldız

- Kaynaklar**
Beaumont Newhall: The History of Photography, The Museum of Modern Art, New York
Michel Frizot (editor): The New History of Photography, Könemann
Nick Yapp, Amanda Hopkinson: 150 Years of Photo Journalism, The Hulton Getty Picture Collection, Könemann
Hendrik Neu Bauer: 60 Years of Photo Journalism, Black Star Picture Collection, Könemann
Seyit Ali Ak: Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Fotoğrafı 1923-1960, Remzi Kitabevi
20th Century Photography; Museum Ludwig Cologne, Paul Martin Lester: Photojournalism Ethics Timeless Issues, <http://www.philosophos.net/esp/temas/ETICA>
Rob Miracle: Photojournalism Seminar, <http://www.photo-eminars.com/PhotoJournalism>
Peter Marshall: The Death of Photojournalism, <http://photography.about.com/arts/photography>

Savaşlar ve Fotoğraf

sonra teknoloji çok gelişmiş, izleyici/okuyucu kitlesi çok genişlemişti. Fotoğraflarla süslenen dergiler, gazeteler Atlantığın her iki kıyısında da insan yaşamının bir parçası olmuş, fotoğraf sayesinde savaş, zamanında ve bütün görsel gücüyle, evlerin oturma odalarına garip bir misafir olarak girmeye başlamıştı. Garip misafir, dünya tarihinde İkinci Dünya Savaşı olarak yazılacak ama anlaklara bir utanç tablosu biçiminde kazanacaktı. İnsanlık vahşetinin tavana vurduğu bu savaş William Eugene Smith, Henri Cartier-Bresson gibi fotohabeircileri dünyada ünlendirirken, asker ya da sivil, adı bilinmeyen yüzlerce fotohabeircinin de görüntülerini yakalamada, yahudi kamplarındaki yaşam-sızlıklardan, Hiroşima ve Nagasaki'ye kadar ge-

Savaş fotoğrafının en temel, en yakın gereksinimi sadece bir savaş. 20. yüzyılın bu gereksinimi karşılamadaki cömertliğiyse inanılmaz. İkinci Dünya Savaşı'nın öncüsü İspanya İç Savaşı, cumhuriyetçilerle faşistlerin cephede karşı karşıya geldikleri 1936'da başlamıştı. Ne büyük talihsizlik ki savaşlar, içlerindeki yıkıcı ruhun yarattığı cazibenin de etkisiyle, oldukça fotojeniktiler. Elbette fotoğrafın bulunuşundan İspanya İç Savaşı'nın patlak verdiği o günlere kadar, önce de değinildiği gibi, yaşanmış pek çok savaş vardı. Ancak bu savaşa gelinceye dek Ermanox ya da Leica gibi taşınır kameralarla daha hızlı ve ışığa duyarlı filmler yoktu. Bu iki teknolojik başarı fotoğrafçılara ilk kez savaşı gözler önüne sererek betimleme olanağı verdi. Geçmiş savaşlarda büyük ve ağır kameralar, taşınması ve kurulması güç karanlık odalar, savaşa ilişkin gerçek görüntüleri değil, savaşın ardında bıraktıklarını anlatıyordu.

Olayların canlı gibi görünen sunumları, okuyucular arasında ve basın dünyasında o güne dek görülmemiş heyecan ve tepki yaratmıştı. "En Büyük Savaş Fotoğrafçısı" nitelemesiyle Macar fotoğrafçı Robert Capa'nın Picture Post dergisinde yayınlanan fotoğrafı, alkışlarla karşılanmıştı. Sanki bir savaşın görüntüsü ilk kez sunuluyormuşçasına yazının başlığı "This is War!" (= Bu Savaştır!)'dı. Yazıda yer alan 26 fotoğraf o güne dek çekilmiş en iyi fotoğraflar ilan edilirken, başlıklardan biri "barutun kokusunu bu resimden alabilirsiniz" diyerek böbürleniyordu.

Robert Capa'nın "fotoğrafınız yeterince iyi değilse, yeterince yakın değilsinizdir" diyen sözleri, bu alanda en ünlü olmasını sağlayan bir gerçeğe dayanır. Capa savaşın en içindeki objektifin arkasındadır. 25 yaşındaki Capa'nın İngiliz dergisi Picture Post'ça dünyanın en büyük savaş fotoğrafçısı ilan edildiği 1938'den

Sivastopol

Roger Fenton

Nagasaki, 1945

ABD Hava Kuvvetleri

niş bir yelpazede olağandışı bir atmosfer sunmaktaydı.

Dünyanın durulmaya hiç de niyeti yoktu. Kazan kaynamaya devam ederken dünyanın iki ucu, Vietnam ve ABD savaşmaya başlamıştı. Vi-

1945

Fotoğrafçısı bilinmiyor

etnam Savaşı'nın yalanları, savaşın ve yarattığı mantıksız şiddetin neden olduğu ikiyüzlülüğü açıkça suçlayan bazı fotoğrafçıları harekete geçirmişti. Fotoğrafın gerçek gücü bu savaşla ortaya çıktı. Savaşın vahşeti ve nedensizliği ilk kez bu kadar yakındı savaşmayan insana. İlk kez bir sivil, bir nesnel güç ciddi bir engel olarak hem siyasi hem de askeri iradenin karşısına çıkıyordu. Acıları günümüzde bile filmlere konu olan bir savaşı bu.

Ne ülkeler arası, ne de iç savaşlar ne yazık ki hiç bitmedi. 1990'lı yıllar ABD'yi yeni bir savaşın içine sokmuştu. Bu savaş televizyonlardan naklen izlenen ilk savaşı. Siyasi yetkililer, fotohabeircilerin bu savaşın uzağında kalmaları için ellerinden geleni yapmışlar, savaşın gerçek görüntülerinin dünyaya yansımına engel olmuşlardı. O günlerden aklımızda kalanlar televizyonda nereden nereye gönderildiğini bilemediğimiz, roketlerin yarattığı ışık izleriydi; roketlerin hedeflerini vurduğu an ve yerde yaşananlara ilişkin bilgimiz olamadı. Fotohabeirciler tıpkı fotoğrafın ilk yıllarında olduğu gibi artık savaşın arka cephesindediler.

Vietnam